

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Перерви Іванни Миколаївни
на тему «Нормування інноваційної праці в ІТ-галузі»,
подану на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.07 – демографія,
економіка праці, соціальна економіка і політика

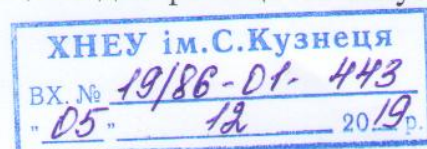
Актуальність теми дисертації та її зв'язок
із науковими програмами, планами і темами дослідження

В умовах нової економіки, становлення якої у XXI столітті відбувається динамічними темпами у світових координатах, конкурентоспроможність національних економік значною мірою залежить від масштабів розвитку та результативності функціонування високотехнологічного сегменту. З-поміж векторів структурних трансформацій української економіки, спрямованих на подолання стагнації та орієнтованих на стійкий розвиток, слід виокремити пріоритетне значення ІТ-галузі, яка входить до трійки лідерів за внеском у формування ВВП і сприятиме технологічному прориву та першості на ринку.

Нова економіка з інформаційною та інноваційною домінантами, що приходить на зміну індустріальній, створює, з одного боку, нові можливості для економічного зростання та позитивної соціальної динаміки, а з другого боку – продукує нові вимоги щодо ресурсного забезпечення високотехнологічної та інноваційної діяльності. Стратегічно важливим активом на макро-, мезо- та мікрорівні стає інноваційна праця як втілення інтелектуально-креативних здібностей працівників, що проявляються у генеруванні нових ідей, застосуванні творчих підходів, пошуку нестандартних рішень. Раціоналізація трудових процесів, які базуються на інноваційній праці, може бути забезпечена в разі використання ефективного управлінського інструменту, яким є нормування.

Недостатня розробленість питань нормування інноваційної праці на теоретико-методичному рівні, наявність науково-практичних проблем щодо управлінського інструментарію регламентації та оптимізації використання інноваційної праці як ресурсу економічної діяльності в ІТ-галузі зумовлюють актуальність теми дисертаційного дослідження І. М. Перерви, підтверджують її значущість для розвитку теорії і практики економіки праці.

Актуальність поданої на захист дисертації підтверджується тим, що дослідження виконано відповідно до тематики наукових досліджень Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця в межах таких тем як «Методичні засади управління підприємством та його підсистемами» (№ ДР 0117U000135) та «Управління соціально-економічною системою в умовах національних і глобалізаційних викликів» (№ ДР 0117U003102), за якими здобувачем визначено етапи планування праці на підприємствах ІТ-галузі та виявлено професійні компетентності щодо інноваційних процесів для фахівців ІТ-галузі.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації

Дисертаційне дослідження базується на авторському баченні інноваційної праці як особливого виду трудової діяльності, якому, по-перше, притаманна низка специфічних ознак – інтелектуальна домінанта, креативність, відсутність пропорційної залежності між затратами та результатом, можливість раціоналізації та оптимізації з певним рівнем вірогідності та спектром інструментарію нормування, та який, по-друге, слід розглядати як нерозривний логічний ланцюг, в якому поєднуються процеси створення, удосконалення та ефективної комерціалізації продукту праці, який є втіленням продуктової чи процесної інновації з певним рівнем новизни та оригінальності. Систематизація особливостей, узагальнення принципів та класифікація методів нормування інноваційної праці, групування чинників формування трудозатрат в ІТ-галузі, проведені з використанням широкого спектру загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, дало змогу автору розробити комплексний науково-прикладний сценарій нормування інноваційної праці фахівців ІТ-галузі на макро-, мезо-, та мікрорівні з аргументацією методичних підходів та алгоритмів.

Зміст дисертаційної роботи, опубліковані праці та автореферат дисертації засвідчують достатній ступінь обґрунтованості та достовірності теоретичних і методичних положень, наукових і прикладних результатів, висновків і рекомендацій, що містяться у дисертації та виносяться на публічний захист.

Дисертаційне дослідження базується на аналізі 206 наукових джерел, які містять фундаментальні наукові праці українських та іноземних дослідників, нормативно-правові акти України, офіційні джерела інформації Державної служби статистики України, результати власних досліджень автора, а також ґрунтується на використанні низки загальнонаукових і специфічних методів дослідження, зокрема: логічного узагальнення та кабінетних досліджень, порівняльного співставлення, статистичного аналізу, головних компонент, матричного, експертних оцінок, кореляційно-регресійного аналізу, імітаційного моделювання, графічного методу. Це дозволило дисертанту отримати достовірні та обґрунтовані наукові результати, які доведені до рівня практичних рекомендацій і можуть використовуватися при вирішенні практичних управлінських завдань в частині нормування інноваційної праці. Достовірність отриманих у дисертації результатів підтверджується опрацюванням значного обсягу нормативних документів, офіційних матеріалів Державної служби статистики України й Головного управління статистики, даних офіційної статистичної звітності підприємств ІТ-галузі Харківського регіону, результатами власних досліджень дисертанта щодо стану нормування інноваційної праці, апробацією основних положень та результатів дослідження на міжнародних науково-практичних конференціях, впровадженням результатів дослідження на підприємствах та у навчальному

процесі ХНЕУ імені Семена Кузнеця. Наведене дозволяє визнати результати дослідження Перерви І. М. обґрунтованими та достовірними.

Наукова новизна, представлена у дисертації, її основні наукові положення, висновки та рекомендації

У дисертації Перерви І. М. запропоновано нове вирішення актуального та важливого для економічної науки та управлінської практики науково-практичного завдання – розроблення й обґрунтування теоретичних положень, методичного забезпечення та практичних рекомендацій з удосконалення нормування інноваційної праці у ІТ-галузі на макро-, мезо- і мікроекономічному рівнях. Дисертація та наукові праці здобувача демонструють, що в ході проведення дослідження автором отримано комплекс наукових результатів з елементами новизни.

До основних положень, які визначають новизну дисертаційного дослідження, належать:

на теоретичному рівні:

- подальший розвиток поняття «інноваційна праця», під якою запропоновано розуміти особливий вид трудової діяльності, котрому притаманні такі ознаки як інтелектуальна ємність, творчість та креативність, самостійність у прийнятті рішень, складність та багатоаспектність, підвищене психологічне навантаження, відсутність пропорційної залежності між витратами праці та результатом, залежність можливості нормування від стадії інноваційного процесу (стор. 69-70 рукопису дисертації та стор. 6 автореферату);

- удосконалення класифікації інноваційної праці в ІТ-галузі (стор. 76 рукопису дисертації та стор. 6 автореферату), в якій виокремлено такі чотири її типи як низькорегламентована, орієнтована на продукт; низькорегламентована, орієнтована на процес; високорегламентована, орієнтована на продукт; високорегламентована, орієнтована на процес, що дозволило врахувати вид ІТ-інновації та ступінь регламентації елементів праці при визначенні рівня її трудомісткості;

- обґрунтування принципів нормування інноваційної праці в ІТ-галузі (стор. 93 рукопису дисертації та стор. 7 автореферату) на основі їх об'єднання у три групи: особливостей нормування інноваційної праці, особливостей праці фахівців ІТ-галузі та принципів нормування праці з виокремленням загальних та специфічних;

- формування переліку функцій нормування інноваційної праці в ІТ-галузі (стор. 93 рукопису дисертації та стор. 6 автореферату) у складі планової (планово-контролюючої), організаційної, економічної, управлінської, соціальної, правової, регулюючої з аргументацією їх відмінностей за змістом та особливостями прояву на різних рівнях – рівні національної економіки, рівні ІТ-галузі та рівні суб'єкта господарювання;

в методичному плані:

- удосконалення методичного підходу до групування макроекономічних факторів впливу на трудовитрати інноваційної праці в ІТ-галузі (стор. 177-193 рукопису дисертації та стор. 10 автореферату) на основі визначення пріоритетних груп факторів: якісно-психологічного стану працівників; технологічного розвитку; розвитку ринку ІТ-послуг; матеріально-технічного забезпечення ІТ-галузі та показників-репрезентантів за кожною з груп;

- удосконалення методичного підходу до визначення фактичних нормативів витрат інноваційної праці в ІТ-галузі (стор. 193–209 рукопису дисертації та стор. 11 автореферату) шляхом використання п'ятьох етапів запропонованого алгоритму: визначення типу інноваційної праці відповідно до класифікації інноваційної праці та матриці позиціонування працівників ІТ-галузі; визначення критеріїв, за якими буде проводитися оцінювання рівня трудомісткості обраного типу інноваційної праці ІТ-фахівців при розробці програмних продуктів; формування групи експертів та проведення оцінювання рівня трудомісткості конкретного виду інноваційної праці при розробці програмних продуктів за обраними критеріями; побудова моделі залежності нормативів витрат інноваційної праці (часу та чисельності працівників) від рівня її трудомісткості та інших змінних (частки висококваліфікованих працівників; індексу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в компанії; індексу вартості надання послуг компанії та індекс вартості основних фондів компанії) та перевірка її достовірності; визначення фактичних нормативів витрат інноваційної ІТ-праці залежно від рівня її трудомісткості;

- удосконалення методичного підходу до обґрунтування нормативів витрат інноваційної праці фахівців ІТ-галузі (стор. 209–220 рукопису дисертації та стор. 12 автореферату), спрямованого на визначення таких витрат часу та чисельності ІТ-фахівців, які опосередковано, через вплив на показники ефективності використання технічних, інформаційно-технологічних, трудових та фінансових ресурсів, забезпечують необхідний рівень рентабельності діяльності суб'єктів господарювання ІТ-галузі з акцентуванням на виявленні причинно-наслідкових зв'язків між показниками витрат часу і чисельності ІТ-фахівців та показниками ефективності використання технічних, інформаційно-технологічних, трудових та фінансових ресурсів, а також показником рентабельності діяльності суб'єкта господарювання ІТ-галузі;

у практичній площині:

- групування працівників ІТ-галузі за фахом з урахуванням факторів впливу на привабливість ІТ-праці, що відображено в матриці позиціонування ІТ-фахівців у чотирьох квадрантах – престижний, привабливий, стабільний і консервативний, із зазначенням переліку посад ІТ-фахівців відповідно до кожного із квадрантів, що дозволяє визначити переважний тип інноваційної

праці для кожної із груп та слугує одним з аспектів удосконалення методичного забезпечення нормування інноваційної праці ІТ-фахівців (стор. 169-173 рукопису дисертації та стор. 9 автореферату);

- методичне забезпечення нормування інноваційної праці в ІТ-галузі на трьох економічних рівнях (стор. 221–223 рукопису дисертації та стор. 14 автореферату) з комплексним використанням методичних підходів групування макроекономічних факторів впливу на трудовитрати інноваційної праці в ІТ-галузі (макроекономічний рівень), визначенням фактичних нормативів витрат інноваційної праці в ІТ-галузі (мезо- та мікроекономічний рівні), обґрунтуванням норм інноваційної праці в ІТ-галузі (мезо- та мікроекономічний рівні) у відповідності до суспільно необхідних витрат праці.

Структурі та змісту дисертації Перерви І. М. притаманна логічна послідовність досягнення поставленої мети та вирішення визначених завдань. Дисертаційна робота має традиційну архітектуру: складається із анотації, списку публікацій автора, вступу, трьох розділів основної частини, висновків, списку використаних джерел, додатків.

Теоретичні основи дослідження в сукупності з методичним інструментарієм, що аргументовані автором в теоретичній частині дослідження, слугують науковою платформою для проведення різномірного аналізу. Теоретична аргументація особливостей інноваційної праці знайшла відображення в аналітиці розвитку інноваційної праці та інноваційної діяльності в Україні. За обґрунтованими на теоретичному рівні особливостями, принципами та функціями нормування інноваційної праці в ІТ-галузі на макро-, мезо- і мікроекономічному рівнях розроблено методичні підходи, які демонструють практичний зріз дослідження.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження

Теоретичні напрацювання здобувача разом з розробленим методичним та науково-прикладним інструментарієм створюють нові, більш широкі можливості для подальших досліджень проблематики нормування інноваційної праці. Зокрема, теоретичні положення нормування інноваційної праці в ІТ-галузі щодо визначення поняття «інноваційна праця» (стор. 69-70), змісту функцій нормування інноваційної праці ІТ-фахівців (стор. 89-91), визначення складу та сутності загальних і специфічних принципів нормування інноваційної праці в ІТ-галузі (стор. 93), удосконалення класифікації інноваційної праці в ІТ-галузі (стор. 76), визначення типів ІТ-фахівців (стор. 169-173) можуть слугувати теоретичним підґрунтям для прийняття виважених управлінських рішень щодо ідентифікації інноваційної праці за низкою критеріїв та виокремлення груп і посад фахівців, які зайняті інноваційною працею в ІТ-галузі, а також формування науково-обґрунтованої системи нормування інноваційної праці в ІТ-галузі.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що основні положення, викладені дисертантом, доведено до рівня методичних розробок, а саме: удосконалений методичний підхід до групування макроекономічних факторів впливу на трудові витрати інноваційної праці в ІТ-галузі (стор. 177-193), розвинутий методичний підхід до визначення фактичних нормативів витрат інноваційної праці в ІТ-галузі (стор. 193-209), удосконалений методичний підхід до обґрунтування нормативів витрат інноваційної праці фахівців ІТ-галузі для досягнення необхідного і бажаного рівня рентабельності (стор. 209-220), удосконалене методичне забезпечення нормування інноваційної праці в ІТ-галузі (стор. 221-223). Практичне значення наукових розробок, висновків і рекомендацій дисертації підтверджується документами про їх використання у практичній діяльності ТОВ «АЙТИ МАКЛАР» (довідка № 15 від 23.11.17 р.) та інформаційно-обчислювального центру ХНЕУ імені Семена Кузнеця (довідка № 18/86-52-140 від 11.04.18 р.). Теоретичні і методичні результати проведених досліджень використовуються у навчальному процесі ХНЕУ імені Семена Кузнеця при викладанні навчальної дисципліни «Управління інноваціями» у підготовці бакалаврів за спеціальністю 073 «Менеджмент» (довідка № 18/86-23-172 від 18.06.18 р.).

Викладене підтверджує теоретичне значення та практичну цінність результатів дисертаційного дослідження.

Повнота викладу результатів дослідження в публікаціях

Ознайомлення з науковим доробком здобувача за означеною науковою проблематикою дає змогу стверджувати, що наукові публікації Перерви І. М. повною мірою відтворюють основні наукові результати її дисертаційної роботи відповідно до вимог п. 12 «Порядку присудження наукових ступенів».

Головні теоретичні положення, отримані наукові результати, що виносяться на захист і містять елементи наукової новизни, достатньо повно висвітлено у 16 наукових працях, авторський внесок, що належить дисертанту складає 6,61 ум.-др. арк.; серед них 3 розділи у монографіях, 5 статей, з них 3 статті у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз та 8 публікацій за матеріалами конференцій.

Автор оприлюднила головні положення роботи над дисертацією у виступах на 8 міжнародних і вітчизняних науково-практичних конференціях, що висвітлено в опублікованих наукових працях апробаційного характеру.

Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації

Дисертація «Нормування інноваційної праці в ІТ-галузі» та її автореферат за змістом основних положень ідентичні. Автореферат достатньо повно відображає

основні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи. В авторефераті не містяться матеріали, які не відображені у дисертаційній роботі.

Дискусійні положення, зауваження щодо змісту дисертації, її окремих положень та оформлення

Не заперечуючи важливість та оригінальність проблематики дисертаційної роботи, позитивно оцінюючи рівень розробки теоретичних і методичних положень, обґрунтованість прикладних рекомендацій та висновків дисертаційного дослідження, потрібно відзначити наявність у ній окремих дискусійних положень та зауважень, які потребують додаткової аргументації.

1. Викладені у першому розділі авторські пропозиції теоретичного рівня щодо урахування додаткових факторів формування значення коефіцієнта «тертя», який був запропонований Я. Корнаї, відомим як автор ефекту м'яких бюджетних обмежень, доцільно продемонструвати кількісно, розрахувавши на прикладі показників-репрезентантів, та належною аргументацією підтвердити їх взаємозв'язок з показниками ефективності діяльності підприємств ІТ-галузі.

2. Розроблені з використанням запропонованих автором методичних підходів фактичні нормативи затрат праці є достатньо обґрунтованими, проте мають обмежену сферу застосування. Так, доцільно було б розробити нормативи інноваційної праці не лише для програмістів, а й інших посад працівників ІТ-підприємств за професійно-кваліфікаційними групами менеджерів, професіоналів та фахівців, які займаються інноваційною працею (розділ 3).

3. Достатній науковий інтерес викликають запропоновані автором дисертації види інноваційної праці та групи фахівців ІТ-галузі, проте зазначений результат не набув підтвердження щодо його застосування у практичній площині. Практичну значущість положень дисертаційної роботи можна було б посилити, розробивши в межах третього розділу дисертації цільову комплексну програму із запровадження заходів щодо підвищення обґрунтованості нормативів праці для переважних за пріоритетністю професій ІТ-галузі, а не лише для програмістів.

4. У викладенні висновків за розділами дисертації та загальних висновків дослідження переважає стиль констатації отриманих результатів, що слугує підтвердженням виконання поставлених завдань. Проте, за такої редакції формулювання висновків не достатньо чітко відображено ланцюг логічних міркувань автора.

Означені дискусійні положення дисертаційної роботи не знижують наукову і практичну цінність її результатів, не впливають на загальне позитивне враження і високу позитивну оцінку, мають науково-пошуковий характер і можуть бути враховані у подальшій науковій роботі здобувача.

**Загальний висновок щодо відповідності дисертації
встановленим вимогам МОН України**

Проведений аналіз змісту дисертації Перерви Іванни Миколаївни на тему «Нормування інноваційної праці в ІТ-галузі» та автореферату дисертації, ознайомлення з науковими працями здобувача дають змогу стверджувати, що дисертаційна робота є самостійною, завершеною науковою працею, яка характеризується актуальністю, достатнім ступенем обґрунтованості, достовірністю основних положень, висновків і рекомендацій, науковою новизною отриманих результатів та повнотою їх викладення в наукових публікаціях. Результати дисертаційного дослідження підтверджують вирішення важливого та актуального науково-практичного завдання щодо удосконалення і подальшого розвитку теоретичного і методичного забезпечення нормування інноваційної праці в ІТ-галузі на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях.

За своєю архітектонікою, змістом, обсягом, сутнісним наповненням положень наукової новизни, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів дисертація «Нормування інноваційної праці в ІТ-галузі» відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, а саме п. 9, п. 11, п. 12, п. 13, п. 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.), а її автор Перерва Іванна Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.07 – демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика.

Офіційний опонент,

доцент кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної діяльності
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
кандидат економічних наук, доцент

О. О. Герасименко

